

Jules Verne: el futur des del passat

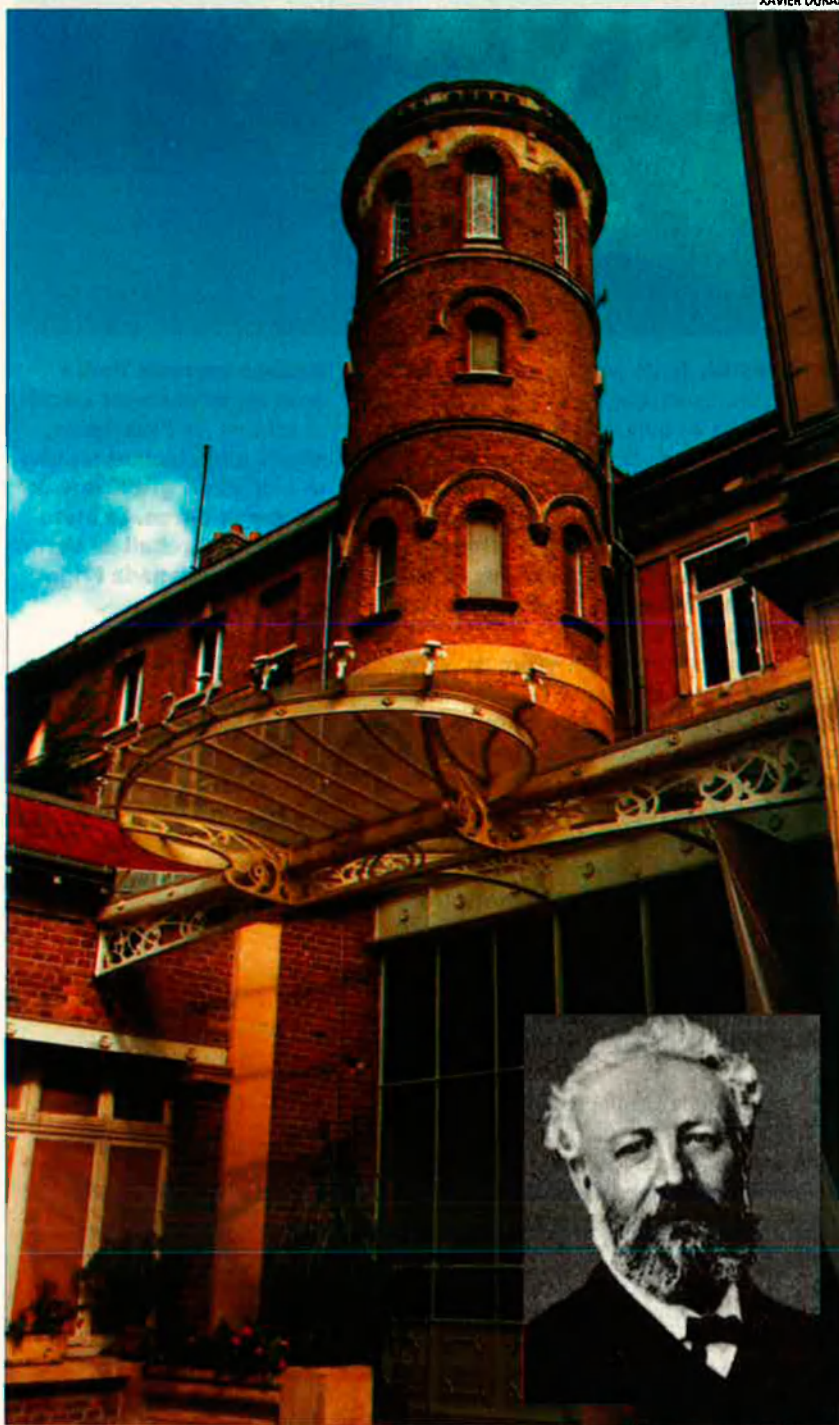
Malgrat algunes opinions, Verne no era cap profeta. Però sí un escriptor volenterós i amb bon ofici, que es documentava exhaustivament abans d'escriure una novel·la.

Verne està assegut, amb la ploma a la mà. Damunt la taula té un globus del món i diversos llibres, que reproduïen dibuixos de peixos de tot el planeta. Potser són les sis o gairebé les onze. Verne escriu, amb voluntat i esforç, com cada matí.

La imatge es pot veure al museu instal·lat a la casa on Verne visqué, a Amiens. Al número 2 del carrer de Charles Dubois, una part de la casa es conserva. I al despatx el maniquí que reproduïx la figura de l'escriptor enraona, gràcies a una cinta magnetofònica que el grup de visitants pot sentir.

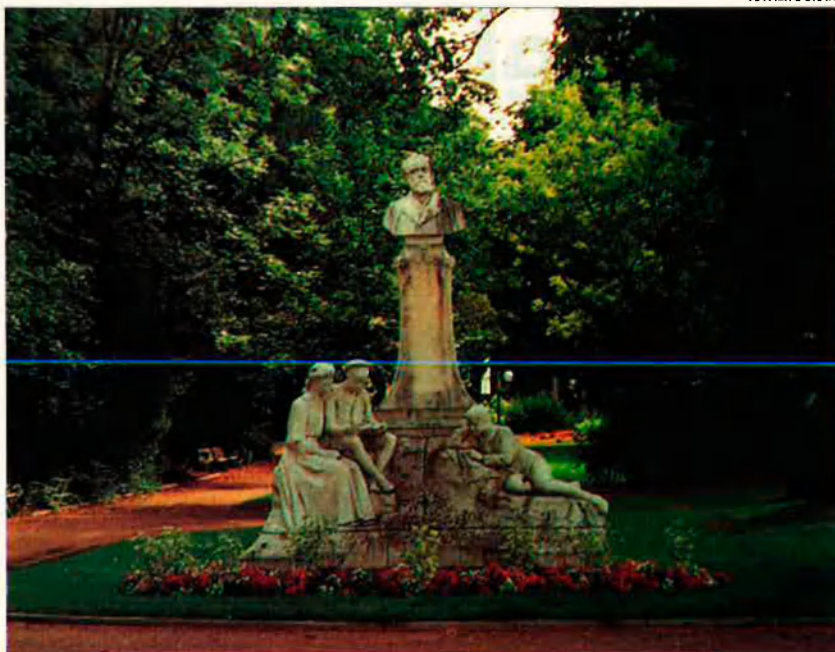
Els llibres escampats per la taula mostren un detall essencial de l'obra de Jules Verne: el seu rigor. L'home que va idear tants viatges literaris per tot el món –i més enllà– era un realista, es documentava fins al més petit detall. No descrivia ni un peix ni una papallona que no pertanyés al lloc on situava l'acció o que no s'assemblés, si n'inventava cap, a l'animal que vivia de debò en aquell territori.

Verne no era profeta i ell mateix se'n reia, d'aquesta afirmació. Verne no havia inventat res, però li va tocar de viure en una època fascinant, que va veure néixer el ferrocarril i l'electricitat. Rigorós, realista, corprès per la ciència i la tècnica, imaginatiu, treballador, perseverant, volenterós. Verne no era vident, però la seva bola de vidre eren les revistes i llibres sobre l'actualitat científica de l'època. Escrivia de les cinc del matí a les onze. Dinava i a la tarda llegia els diaris a què estava subscript o consultava revistes i llibres a la Societat Industrial. Prenia notes, feia fitxes, imaginava històries. No va inventar res, però al segle XIX, com ara, estar atent al progrés ja és suficient, en certes ments, per a crear històries impactants.

XAVIER DURAN

Aspecte de la torre-biblioteca de Verne a Amiens. Jules Verne era un realista que s'informava molt dels temes que tractava en les novel·les.

Els invents. Ja de petit se sentia cridat pel telègraf, un invent que evitava la incomunicació, la manca de notícies. Acostumats a la necessitat d'algun contacte personal, d'algú que transportés els missatges, el telègraf va ser una revolució. I al petit Verne, el fascinava l'invent. Nascut el 1828 a Nantes (Bretanya), a Verne li quedaven, fins al 1905, any en què va morir, molts més invents per a meravellar-se'n i fer extrapolacions.

Alguns autors han volgut veure en Verne el vident que es va avançar al submarí, als viatges a la Lluna i a moltes coses més. Però ell mateix ho negava. En una entrevista que li va fer una revista anglesa, el 1895, Verne manifestava que les seves "visions" eren pura coincidència. Assabentat de l'estat de la ciència i de la tècnica, lector de revistes que destacaven els invents més recents i els projectes més agosarats, Verne només feia extrapolacions, sovint fins i tot prou tímides. I pel que fa a l'exactitud de les descripcions, Verne explicava que eren degudes a l'estricta documentació que a través de llibres, revistes i diaris havia recollit.

El 1902, en una altra revista anglesa, afirmava que algunes coses de què parlava "ja eren inventades a mitges". Ell no volia profetitzar, sinó oferir coneixements a la joventut.

Què podem dir de les presumptes profecies de Verne? Diuen que va fer aparèixer un submarí abans que fos inventat un aparell així. I que va enviar gent a la Lluna més d'un segle abans que s'hi arribés de debò. No seria això suficient per a acceptar que tenia alguna cosa de profeta?

Aquestes afirmacions poden provenir de persones que no hagin seguit amb gaire atenció la història de la ciència. Així, un lector comenta-

Amiens recorda Verne amb un monument i acull el museu de l'escriptor, situat a la casa on va viure i escriure gran part de les seves obres. La metodologia de treball de Verne era força ordenada i rigorositat.

va, en una carta a una revista divulgativa francesa, una descripció de Verne. Es referia als viatges del capità Hatteras, obra escrita el 1864. El lector hi havia vist un comentari sobre una terra erma de vegetació, sense vida, perquè -citava Verne- "L'àcid carbònic, vomitat pel cràter, no havia tingut encara temps d'unir-se ni a l'hidrogen de l'aigua, ni a l'amoniac dels núvols per formar, sota l'acció de la llum, la matèria organitzada". Al lector, li recordava la sopa primitiva amb què Miller havia experimentat sobre l'origen de la vida el 1953.

La revista, en la resposta, li explicava que ja el químic Berzelius, mort el 1848, abans que es publicés la novel·la, es referia a la possibilitat de fer sorgir la vida amb compostos orgànics. Verne estava al corrent de l'actualitat científica i segurament que havia afegit aquests detalls a la seva novel·la.

El submarí i la Lluna. Però tornem al submarí. Ja al segle XVII un ancestre del submarí havia anat per sota l'aigua. Construït sota la direcció del físic Cornelius Drebbel, havia portat el duc de Westminster. Un altre submarí, aquest petit, va ser utilitzat durant la guerra d'independència americana. I el nom no va ser invent de Verne. "Nautilus" era el que havia utilitzat Fulton per al prototip que va construir l'any 1800.

Més probable que atribuir presumptes profecies a Verne seria de creure que estava ben assabentat de la història del submarí i que va voler homenatjar Fulton posant aquest nom al de *20.000 llegües de viatge submarí*.

I el viatge a la Lluna? Ja altres escriptors, com Cyrano de Bergerac, o científics com Kepler havien escrit novel·les en què hom viatjava a la Lluna. Verne, és cert, hi va posar un toc més científic. Però això no significa pas que fos exacte en les seves descripcions, ni que les coincidències ens hagin de dur, una altra vegada, a judicis exagerats.

Així, si Verne va fer sortir els astronautes de Florida podia ser perquè, coneixedor dels condicionants d'un viatge amb coet, sabia que era recomanable un lloc acostat a l'Equador. I va situar l'acció als Estats Units perquè devia pensar que era més probable que, el viatge a la Lluna, el fessin els nord-americans que no pas els xinesos, per exemple.

Quant al viatge a la Lluna, bascula entre el rigor científic i una prudència decebedora, en alguns fets. Així, Verne s'ajudava de càlculs fets per científics. Com en la resta d'obres, era rigorós en les lleis físiques, si bé a vegades se les saltava. Així, diu que la gravetat és sis vegades menor a la Lluna que no a la Terra i això és correcte. Els càlculs algebriacs exposats al capítol IV van ser fets per Henry Garcet, cosí segon de Verne i professor de

matemàtiques. Això demostra el seu rigor.

Però, al mateix temps, els viatgers són capaços d'obrir una comporta per llençar el cadàver d'un gos a l'espai, sense por de ser xuclats, ells mateixos, per l'ínfima pressió. I durant el viatge afirmen que no és possible de fer passeigs espacials fora de la nau.

A més, Jules Verne no va deixar que els seus herois aterressin a la Lluna. Van haver de tornar sense trepitjar el nostre satèl·lit. I quan cauen a la Terra, al mig del mar, el vaixell que els troba ha d'anar al port de més a prop, perquè Verne no havia previst la telegrafia sense fils. Quant als viatges següents, el narrador simplement diu que, coneixent l'audàcia de la raça anglo-saxona, no seria estrany que es tragués profit dels treballs de Barricane.

Tampoc en *La jornada d'un periodista americà* (1889) no es mostra gaire profètic. Per a mil anys més endavant, Verne preveu ciutats amb una població que "a vegades voreja els deu milions d'habitants", situa en seixanta-vuit anys la mitjana de vida humana, descriu obusos asfixiants enviats a distàncies de cent quilòmetres i una màquina que transporta persones per l'aire a sis-cents quilòmetres l'hora. Tot molt lluny del que ja s'ha aconseguit a final del segle XX.

L'error no és de Verne. Els errors profètics poden explicar-se en una frase d'aquest mateix llibre. El narrador diu que els invents es basen en principis científics perfectament coneguts al segle XIX, dels quals, tanmateix, no se n'havia tret cap profit. I tots sabem que Verne va morir abans que molts d'aquests principis fossin coneguts. Per això, les seves profecies tenen tantes limitacions.

Fotogrames de les pel·lícules '20.000 leguas de viaje submarino' (dalt) i 'La volta al món en 80 dies' (baix). Algunes de les obres més famoses de Verne han estat trasladades a les pantalles de cine.

El físic Henri Broch, després de dir que Verne va ser un gran novel·lista, que ell aprecia profundament com a tal, és força dur: "Tot just es va lliurar a ingènues extrapolacions després de nombroses lectures d'on va treure la seva documentació sense entendre'n gran cosa".

Potser no cal tampoc menystenir la cultura científica de Verne. Nombrosos errors de les lleis físiques són deguts, sens dubte, al fet que, tot i la seva informació rigorosa, també desconeixia moltes coses bàsiques. Però també és lògic que qui escriu tantes obres cometi errors.

L'error més gran, probablement, és dels qui volen veure en l'obra de Verne més del que hi ha. Robert Basillach deia que calia compadir els qui no havien servat per a Verne la tendresa dels dotze anys. Escriptors especialitzats en pseudociències han volgut veure en Verne un autor que deixava missatges secrets i han esmerçat hores en malabarismes matemàtics per treure deduccions fantosiques fins i tot de les dates de naixement i mort.

La culpa no és de Verne. L'historiador de la ciència Michel Serres té raó quan afirma: "La nostra ignorància ha fet de l'obra de Verne un somni de la ciència, quan en realitat és una ciència del somni". Verne descrigué, des del passat, invents que eren versemblants per al futur. Però no era profeta ni pretenia de ser-ho. Per això cal admirar la seva fantasia, l'emoció que donava a les seves obres, el bon ofici que va tenir per a poder vendre milions de llibres traduïts a nombroses llengües. Ell no es va equivocar ni la va encertar, en les previsions, simplement perquè no volia fer-ne. Els qui l'han errada són els qui han volgut trobar un vident on només hi havia -i ja és molt- un gran i rigorós escriptor d'aventures. **Xavier Duran**

